

Klopotná cesta tam a zase zpátky
Latinský překlad Tolkienova *Hobita* dokazuje,
že dobrý úmysl nestačí (J. R. R. Tolkien, *Hobbitus*
ille aut Illuc et rursum retrorsum; z angličtiny
přeložil Mark Walker)

■ MARTIN BORÝSEK (Cambridge)

Jednou z „oáz“, v nichž jsou v dnešním světě středoškolsí studenti latiny vedeni nejen k pasivnímu porozumění, ale k úplnému pochopení logiky a ducha jazyka a jím zprostředkované kultury, je prostředí britských internátních škol. Jejich absolventi patří k těm nemnohým, kteří mohou i dnes završit svá středoškolská léta s reálnou nadějí na to, že ani v pozdějších fázích života se pro ně latina nestane neprostupnou džunglí a že zůstane jejich důvěrnou známostí. A právě mezi nimi budeme nejspíše hledat cílové čtenáře loni vydaného latinského překladu dnes již klasické fantastické hrdinské románcie *Hobit* anglického romanopisce a filologa J. R. R. Tolkiena. Překladatel Mark Walker vysvětluje v předmluvě *raison d'être* svého díla takto: „Jak ví každý, kdo se pustil do studia latiny, v dostupné četbě nacházíme zvláštní mezeru. Na jedné straně máme zjednodušené příběhy určené pro školní třídy, na straně druhé skvosty latinsky psané ‚vysoké literatury‘ – a pozoruhodně málo mezi tím. Po čem má sáhnout středně pokročilý čtenář, jehož už učebnice dávno omrzela, ale který si ještě netroufá utkat se ve vznešenou poezii Vergiliovou či famózní Ciceronovou rétorikou? (...) A právě zde vstupuje do hry latinský *Hobit*.“ (*Hobbitus ille*, s. V). Ambicí překladu je být čtivým, hladce plynoucím textem, jenž bude milovníku latiny skýtat žádané potěšení z četby a elegancí jazyka dostojí anglickému originálu. Bohužel, ani jeden z těchto záměrů se nepodařilo naplnit.

Mark Walker se přitom zdá být k překladu velmi dobře disponován. Tento absolvent prestižních univerzit v Durhamu a waleském Lampeteru v oborech filozofie a klasická filologie působí jako učitel latiny, spisovatel populárně naučné literatury a překladatel. Je autorem několika oblíbených titulů, zpřístupňujících čtenářům antické dědictví a římskou minulost Británie. Krom toho přeložil do angličtiny latinsky psaný životopis legendárního kouzelníka Merlina, dílo středověkého britského historika Geoffreyho z Mon-

mouthu. Mezi tímto dílem a Tolkienovým románem můžeme vysledovat jistou tematickou spřízněnost – jak známo, keltský folklór a mytologie byly jedním z důležitých inspiračních zdrojů autorova fantaskního univerza.

Navzdory přinejlepším rozkolísané kvalitě vlastního překladu má latinská verze *Hobita* své nepopiratelné přednosti. Jednou z nich je evidentně jasná představa cíle, jehož chtěl překladatel dosáhnout, a metodický přístup, který ke své práci zaujal. Dokladem této metodičnosti je vedle podrobné, ale čtivé anglické předmluvy i označování neklasických výrazů a neologismů při prvním výskytu a souhrnný slovníček těchto výrazů, připojený na konci knihy spolu s rejstříkem vlastních jmen (s uvedenými originálními verzemi) a metrickým výkladem básní. Walker tak dává najevo, že překlad nemá být jen neolatinskou kuriozitou, ale skutečnou knihou, která chce být čtena a pochopena, což je jistě sympatické.

Docházíme-li i přesto k závěru, že výsledek jeho práce není šťastný, musíme to vysvětlit tím, že ke kompetentnímu překladu Tolkienova *Hobita* do latiny neměl Mark Walker dostatek sil. V následujících odstavcích se pokusíme tento závěr doložit konkrétními příklady z textu. Nejprve se zaměříme na specifické problémy, které před překladatele staví právě Tolkienův román, tedy překlad reálií jeho fantastického světa, převod vlastních jmen a místních názvů do latiny, a konečně překlad básní, jimiž je text v hojně míře prokládán.

Každý překladatel moderního literárního díla do latiny si musí poradit s termíny, s nimiž se u starověkých a středověkých autorů nesetkáme. Překladateli *Hobita* v tomto ohledu usnadňuje práci v zásadě „středověké“ zasazení děje a s ním související téměř úplná absence moderní terminologie, naskytá se mu však jiná výzva. Tou je adekvátní převod mytologických termínů, především názvů fantaskních bytostí, zčásti převzatých ze severského a keltského folklóru, zčásti vynalezených samotným autorem. Zde je Walkerův přístup řekněme eklektický. Některé termíny ponechává v zásadě v originální podobě s příslušnou latinskou koncovkou (zpravidla druhé deklinace) – ze skřeta,¹ anglicky „goblin“, se tedy stává *gobelinus* a trola Walker převádí do neutra jako *trollum*, což zdůvodňuje těžkopádností a intelektuální omezeností těchto tvorů. Výrazně mezi těmito „konzervativními“ převody samozřejmě figuruje samotný *hobbitus*.² V jiných případech překladatel zce-

¹ České termíny přebírám z překladu Františka VRBY (*Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, třetí české vydání, Praha: Mladá fronta, 2002).

² Je možná škoda, že překladatel nesáhl k méně zjevné možnosti polatinštit hobita do podoby a-kmenového maskulina *hobbita*, *ae*, což by šťastně evokovalo jak hy-

la přirozeně využívá existujících latinských termínů buď v jejich původním významu (*draco*), nebo s významovým posunem, na nějž upozorní v předmluvě – tak *nanus* zde neznamená člověka nápadně drobné postavy, ale příslušníka trpasličího národa. Nejinvencnější je překlad slova „elf“ – Walker zde uplatnil jakousi *interpretatio Graeca* a elfům, Tolkienovým polonesmrtelným lesním bytostem, nadaným nadlidským smyslem pro krásu, dal jméno *dryades*. Toto řešení je jistě nápadité, vzbuzuje ovšem i jisté pochybnosti – v řecké mytologii jsou dryády jen a pouze ženy a zobecnění tohoto pojmu na celý národ (jenž se krom zpěvu rozpustilých písní zabývá též válečnickým uměním a v Tolkienově světě hraje zásadní roli v boji sil dobra a zla) nemusejí čtenáři přijmout bez rozpaků. Obecně lze ale pokládat Walkerův převod většiny specificky tolkienovských reálií do latiny za dosti kompetentní a funkční.

To vždy neplatí o zacházení s vlastními jmény, byť některá z nich působí i v latinské verzi přirozeně. Podobně jako mnoho nepřeložitelných reálií, i mnoho vlastních jmen, zejména nově vytvořených či převzatých ze severské mytologie, je ponecháno buď zcela beze změny (odpovídají-li i v původní podobě některému z latinských deklinačních paradigmat, jako *Bilbō*, *ōnis*),³ nebo jen s minimální latinizující úpravou (*Gandalphus*, *ī*). Některá jména, u nichž by čtenář takovouto latinizaci očekával, jsou však bez vysvětlení ponechána bez latinské koncovky (tak pán Roklinky Elrond se i v latině jmenuje *Elrond*, *is* a nikoli *Elrondus*, *ī* či snad *Elrōns*, *ondis*). Vysloveně problematické je nakládání se jmény „mluvícími“. Některá z nich Mark Walker, poněkud v nesouladu s duchem příběhu, ponechává nepřeložena – jako příklad uveďme jméno hlavní záporné postavy, draka Šmaka (v originále Smaug, připomínající anglické „smug“ – samolibý) a příjmení hobitích rodin Pytlíků (*Baggins*) a Bralů (*Took*). Co více, v rozporu se staletou neolatin-

potetické anglosaské slovo *holbytl* („stavitel nor“), z nějž Tolkien jméno hobitů odvodil, tak i „hobití“ domáckost a zemitost zaznívající ve slovech *incola* či *agricola*, a zároveň „rebelskou strunu“ v povaze pana Pytlíka aluzí na romantičtější substantiva *poeta* či dokonce *pirata*.

³ V původní podobě zůstává i jméno podivného tvora Gluma (v originále Gollum, latinsky *Gollum*, *ī*). Morfologicky vzato je tedy Glumovo jméno v latině neutrem. To, že s ním Walker přesto zachází vzhledem ke Glumovu pohlaví jako s maskulinem, by bylo jistě v pořádku, kdyby tak činil důsledně. Při jednom z prvních výskytů je však *Gollum* neutrem i v rámci věty (*Gollum fuit – tam tenebrosum quam tenebrae*, s. LXXXV), dále se však již chová jako maskulinum (např. *Gollum valde frustratus est*, s. XC). Jde jen o jedno v řadě mnoha nedopatření a ledabylých přehlédnutí, jimiž je kniha přesyčena.

skou tradicí nejsou v jeho překladu nelatinská příjmení nesklonná, ale skloňovaná podle třetí deklinace (viz např. *mater huius hobbiti – id est Bilbonis Bagginsis – fuit illustris Belladonna Took*, s. XVI). Jiná mluvící jména naopak převedena do latiny jsou, aniž by překladatel jakkoli komentoval, jaké důvody jej vedly k rozhodnutí některá jména ponechat v původním znění, a jiná nikoli.⁴ Způsob, jímž s mnohými jmény zachází, je přitom poněkud neobratný a prozrazuje zřejmě až přílišné lpění na liteře originálního znění – například vůdce trpaslíků Thorina Pavézu obdařil Walker latinským příjmením *Scutumquerceum*, doslova přeloženým z původního Oakenshield. Nenechal se přitom odradit krkolomnou nelibozvučností této složeniny (kontrastující s úderností originálu i nápaditou elegancí českého překladu), poněkud rušivým neutrem ani syntaktickou neobratností prosté juxtaopozice substantiva a adjektiva. Kritizovat práci jiných je jistě jednodušší než přicházet s vlastními návrhy, přesto lze litovat, že se překladatel neodhodlal k poněkud invenčnějšímu přístupu a neodpoutal se od doslovného převodu (jako možné alternativy můžeme v tomto případě nabídnout ke zvážení varianty *Aesculatus* či *Quercifer*).

Podobná nesystematičnost zatěžuje i Walkerův překlad některých místních jmen. Neproblematickým a přirozeně se nabízejícím řešením je doslovný překlad těch jmen, jež mají zjevný, snadno převeditelný věcný význam (např. Mlžné hory, v originále *Misty Mountains – Montes Nebulosi*). Nejjistotu opět vzbuzuje ponechání originálního znění v případech, kdy má název v originále zjevně evokovat příslušnou atmosféru či náladu, ačkoli není vytvořen pomocí obecných výrazů (např. Elrondovu sídlu Rivendell, v českém překladu Roklinka, zůstává v latinské verzi jméno *Rivendell, is*). Příležitostně se však jména tohoto typu dočkají překladu mnohem vynalézavějšího a „latinštějšího“ – městu Dol (v originále Dale), ležícímu na úpatí Osamělé hory, k níž vede pouť hrdinů příběhu, dal Walker půvabné latinské jméno *Convallis*. O to více zaráží neobratnost jiných překladů i to, že některým místním názvům zůstávají anglické koncovky. Tak Bilbovo domovské město Hobitín se i „latinsky“ jmenuje *Hobbiton*, a nadto je toto slovo poněkud překvapivě skloňováno podle druhé deklinace, aniž by k tomuto řešení jeho morfologie opravňovala. Velmi nešťastné jsou také částečné překlady některých dalších místních jmen, jež vedle syntakticky zcela nelatinské poplatnosti původnímu znění jdou naprosto proti smyslu originálu – na hypotetického

⁴ Právě jistá nahodilost a nekonceptnost překladu, kontrastující s jasně definovaným tvůrčím záměrem, jak jej Walker vysvětluje v předmluvě, je jedním ze symptomatických problémů knihy.

čtenáře, pro nějž je latina nejpřirozenějším komunikačním prostředkem, by neústrojný konstrukt typu *Bag-Finis* (tak se ve Walkerově překladu jmenuje domovská nora Bilbo Pytlíka) jistě působil zcela jinak než na čtenáře anglického původní Bag-End (či na českého Vrbův překlad Dno pytle).⁵

Třetím specifickým problémem překladu Tolkienova *Hobita* je způsob, jak si poradit s převodem básní. Také k této otázce se Mark Walker přímo vyjadřuje v předmluvě, kde vysvětluje, proč některé z nich převádí do podoby klasických časoměrných veršů známých od antických autorů, zatímco jiné zůstávají i v latině přízvučné a rýmované, jak odpovídá tradici latinské středověké poezie. V předmluvě Walker píše, že jeho původním záměrem bylo všechnu poezii převést do klasických časoměrných rozměrů. To se však přý ukázalo jako nemožné. Časoměrná metra se Walker nakonec rozhodl dát veršům, které jsou podle něj v rámci příběhu „vysokou literaturou“, zatímco do podoby sylabotónických, často rýmovaných veršů bez elizí převádí básně a popěvky, jež pokládá za zemitější či lidové. Tuto volbu, jakkoli poněkud arbitrární, můžeme chápat jako určitý pedagogický záměr – překladatel tímto způsobem získává možnost seznámit čtenáře s širší škálou latinských poetických forem a stylů. Problém však tkví v něčem jiném – jako mnoho dalších aspektů knihy, i Walkerův překlad Tolkienových básní poznamenává neuspořádanost, nedůslednost a jistá klopotnost. Možná poněkud překvapivě se to týká zejména zdánlivě snadnějších veršů sylabotónických. Mark Walker totiž jako by se nemohl rozhodnout, zda a do jaké míry zachovávat v těchto verších původní Tolkienovu rýmovou strukturu. V některých případech se poměrně usilovně snaží o následování originálu, jež nicméně není vždy důsledné (a nezpochybnitelné není ani to, do jaké míry se daří zprostředkovat hladkou spádnost originálu). Jako příklad může posloužit rozpustilá píseň z první kapitoly, v níž trpaslíci žertem vyhrožují likvidací Bilbova kuchyňského vybavení: Tolkienově první sloce „Chip the glasses and crack the plates! / Blunt the knives and bend the forks! / That’s what Bilbo Baggins hates – / Smash the bottles and burn the corks!“ (s. 13)⁶ odpovídají Walkerovy trocheje *Frangē vitra et catilla! / Cultros tunde, furcas flecte! /*

⁵ Najít adekvátní latinskou verzi by přitom nemuselo být nijak zvlášť těžké – v úvahu připadá například příhodně pitoreskní *Finissacci*, jež by navazovalo na tradici latinských topografických názvů na středověkých mapách (viz *Finisterrae*), a nadto by mohlo potěšit postmoderně laděné čtenáře implicitní narážkou na slavný *Finis Africae*.

⁶ Anglický originál cituji z vydání k 75. výročí vydání prvního, HarperCollins Publishers, 2011.

Bilbo Baggins odit illa – / Nunc et cortices incende! (s. XXV). Jindy však překladatel na napodobení původní struktury rezignuje a jeho přízvukné verše zůstávají nerýmované – viz např. první posměšná píseň, již Bilbo provokuje obří pavouky v osmé kapitole, kde se namísto Tolkienových sdružených rýmů („Attercop! Attercop! / Won't you stop?“, s. 147) vyskytují poněkud matné asonance (*Arachne! Arachne! / Desiste, desiste!*, s. CLXVII). Walker zde navíc ani důsledně nedbá na dodržení strofického rozměru – Tolkienovým pěti veršům na sloku odpovídá jeho šest. Těmito nedůslednostmi překladatel zpochybňuje jeden z hlavních argumentů pro užití přízvukných veršů – možnost využívat stejných básnických a stylistických prvků jako angličtina, jež u klasických časoměrných meter nejsou k dispozici, a zachovat tak s co největší věrností formu originálu.

Jak jsme již předeslali, vybrané básně Mark Walker převedl do klasických časoměrných rozměrů, v jejichž volbě projevuje značnou pestrost. Metra pro narativní a lyricko-epickou poezii asi nejtypičtější, daktylské hexametry a elegická disticha, jsou zastoupena překladem hádanek, jež si vyměňují Glum a Bilbo v páté kapitole, a Bilbovou „ódou na cestování“ v závěrečné kapitole devatenácté. V dalších časoměrných básních překladatel sahá ke čtyřem útvarům lyrickým, jichž s velkou oblibou užívali např. Catullus či Horatius: Dvě básně (zpěv trpaslíků o ztraceném pokladu v první kapitole a jejich nadšená píseň, slavící porážku draka v patnácté kapitole) jsou zprostředkovány první asklepiadskou strofou, jednou se vyskytuje strofa alkajská (Meddédova píseň v sedmé kapitole), falécké hendekasyllaby (píseň lesních elfů v deváté kapitole) a konečně saphická strofa (zpěv na rozloučenou elfů v Roklince v devatenácté kapitole). Z metrického hlediska jsou Walkerovy časoměrné verše v naprosté většině případů v pořádku, občasné drobné kvantitativní nesrovnalosti (typu skandování slova *rubro* jako krátká-dlouhá slabika, přestože nejde o případ *muta cum liquida*, s. LXXXVII) nejsou příliš rušivé a jim podobné se příležitostně „vloudí“ i do děl klasických autorů. Naopak, některé z Walkerových časoměrných básní můžeme označit za vrchol jeho překladu. Právě zde bychom našli ta nemnohá místa, kde se překladatel nejvíce blíží naplnění svého cíle nabídnout čtenářům elegantní a čtivý latinský text, jenž nijak nezaostává za kvalitami Tolkienova originálu. První sloka saphické ódy v devatenácté kapitole *Gaudeamus nos, pariter canamus! / Spiritus insunt foliis in altis, / Astra florescunt, nitet in tenebris / Florea Luna* (s. CCCIII) je zcela důstojným protějškem anglickému „Sing all ye joyful, now sing all together! / The wind's in the tree-tops, the wind's in the heather; / The stars are in blossom, the Moon is flower, / And bright are the windows of Night in her tower“ (s. 271). Takto „světlych momentů“ není

bohužel v knize mnoho. I samotné překlady básní, na nichž si Walker patrně dal zvlášť záležet, jsou mnohdy poznamenány nemotorností stylu a je z nich patrné, že překladatel s latinou někdy poněkud zápasí, nebo je přinejmenším nepozorný – dobrým příkladem je první sloka písně elfů v Roklince (kapitola třetí). Rozpustilou poznámku „your ponies need shoeing“ (s. 46) překládá Walker nepatříčně *calcandi manni vobis sunt* (s. LXII) a zaměňuje tak slovesa *calcāre* a *calceāre*.

Při pohledu na tři specifické aspekty překladu Tolkienova *Hobita* do latiny jsme se setkávali s častými neobratnostmi a přehlédnutími. Ty jsou takřka všudypřítomné, i co se týče Walkerova zacházení s latinou obecně. Vylíčit systematicky výhrady, které k jeho překladu bude latiník s průměrnou čtenářskou zkušeností mít, by bylo velmi obtížné – neobratností, „šroubovaných“ konstrukcí, syntaktických a frazeologických kalků a bohužel i jednoznačných chyb je příliš mnoho, než aby je bylo možno všechny vyjmenovat. Abychom však nemluvili pouze abstraktně, pokusme se doložit tento celkový dojem zvláště výraznými konkrétními příklady z textu. Jak úzce souvisí Walkerův nešťastný sklon držet se příliš úzkostlivě (zdržíme-li se nelaskavého „otrocky“) doslovného znění anglického originálu s jeho nedostatečnou citlivostí k duchu latiny, nám začne být patrné v okamžiku, kdy si přečteme samotný název jeho překladu. *Hobbitus Ille* samozřejmě neznamena „Hobit“, ale „Ten hobit“. Mark Walker však zjevně nebyl s to přenést přes srdce, že by anglické „The“ v názvu jeho knihy zůstalo nezastoupeno, a proto přehlízí elementární pravdu, že latina je jazyk bez členu.⁷ Jedná se ovšem pouze o první v záplavě podobných kalků – pokračovat bychom mohli hned nepatříčným překladem podtitulu „There and back again“ *illuc et rursus retrorsum*, obsahujícím zbytečný pleonasmus. Podobně názvy jednotlivých kapitol někdy budí dojem, jako by byly přeloženy pomocí automatického počíta-

⁷ Stejně výtky se dostalo i překladu titulu latinského *Medvídka Pú* z anglického *Winnie the Pooh* do podoby *Winnie ille Pu*. V tomto případě však lze kritice čelit konstatováním, že překladatel Sándor Lenard se zjevně (a velmi úspěšně) pokusil zprostředkovat nonsensovou atmosféru a záměrnou záhadnost a nelogičnost originálního názvu a zachovat ji i v latině. Naproti tomu název „The Hobbit“ je (za předpokladu, že jsme vzali na vědomí samotnou existenci hobitů) zcela přímočarý a přímočarý by měl zůstat i v překladu. Na obranu názvu *Hobbitus Ille* by snad bylo možno vyslovit domněnku, že Mark Walker jej užil záměrně s významem „onen slavný hobit“, jímž chtěl složit poklonu proslulosti díla. Lze se ovšem domnívat, že kdyby tomu tak skutečně bylo, byl by na toto specifikum svého překladu upozornil v předmluvě (tak jako na řadu jiných).

čového programu – viz např. kapitola šestnáctá, anglicky „A Thief in the Night“, latinsky *Fur Nocte*. Kalky je přesycen i vlastní text, jak je patrné již od prvních kapitol. Někdy je otázka jejich vhodnosti či nevhodnosti otevřená – je jistě věc názoru, zda je správné frázi „it was after tea-time“ (s. 30) překládat *post tempus theae fuit* (s. XLV; mějme na paměti, že sémantický vztah pojmu „tea-time“ k vlastnímu pití čaje je v kolokviální angličtině silně oslaben a tohoto spojení je užíváno čistě jako časového termínu, jímž se míní zhruba polovina odpoledne). Jindy je však poplatnost angličtině nesporně rušivá – věty typu *quomodo haec nobis multum prosit non video* (s. XXXIII, v originále „I don't see that this will help us much“, s. 20), *nihilominus de mora eorum sunt pauca narrari* (s. LXIV, v originále „yet there is little to tell about their stay“, s. 48) či dokonce *noli esse absurdus!* (s. XXXIX, „don't be absurd!“, s. 25) mohou posloužit jako ilustrace obecné Walkerovy tendence implantovat do textu anglické idiomy bez ohledu na to, jsou-li slučitelné s duchem latiny. Jindy se však překladatel dopouští značných neobratností i nezávisle na anglickém originále, a to zcela zbytečně – není například snadné pochopit, proč nepřekládá „deset minut“ jednoduše *decem minutae*, ale krkolomným *decem partes sexagesimae horae* (s. XLIII), tedy doslova „deset šedesátin hodiny.“

Bezpochyby nejvíc však latinskému překladu *Hobita* škodí zcela ohromující množství jednoznačných chyb, jež se vyskytují snad v každé kapitole a často prakticky na každé straně. Někdy se jedná o pochybení v syntaxi typu porušení souslednosti časové (viz např. *Gandalphus nobis dixit hominem fuisse generis huius in his regionibus* namísto správného *esse*, s. XXXIII; či *hic (...) vetus Gollum, parvum mucosum animal, vivebat. Unde veniret nescio, nec quis aut quod esset*, s. LXXXV, kde by měl zvýrazněný slovesný tvar mít podobu *venerit*), jež by snad bylo možné odpustit, kdyby k nim docházelo zcela ojediněle. Často se vyskytují zjevné chyby z nepozornosti (*Etiamego, Gandalphus, modo effugit* namísto *effugi*, s. XXIX) i zcela triviální omyly ve skloňování, užívání jmenných rodů či zvrtných, resp. nezvrtných zájmen, ve shodě podmětu s přísudkem a podobně. I mnohé z těchto chyb jsou jistě výsledkem pouhého přehlédnutí (viz *cautiores esto* namísto *este* či *estote*, s. LVIII), jemuž pak už ani překladatel, ani případný redaktor či lektor (byl-li jaký) nevěnoval pozornost. Právě viditelně odfytá revize textu latinskému *Hobitovi* velmi uškodila (ač by jistě bývalo v silách schopného redaktora mnoho Walkerových přehmatů uvést na pravou míru). Velmi zarážející jsou pak lapsy typu *tres trolla* (s. XLIX; připomeňme, že Walkerův výraz pro trolla je neutrum, a tento akuzativ plurálu se tak musí pojít s číslovkou ve tvaru *tria*), *manum parvum suum*“ namísto ... *parvam*

suam (s. L), *acumen illum*“ namísto *illud* (s. LIV), či *a te viam mihi monstrandam est* se zcela nesmyslnými akuzativy (s. XCIII).

Co naplat, že navzdory záplavě chyb a neobratností se překladatel příležitostně „blýskne“ i velmi elegantním slovním obratem (např. *Bilbo Baggins, effractarius ille, electus atque selectus effractarius*, s. XXXV), vhodně užitým klasickým idiomem (*macte virtute!*, s. XLIV) či nápaditou a nenásilnou literární aluzí (nápodoba dikce Žalmu 137 v překladu Thorinova líčení chmurného života trpaslíků v exilu – *foris longe afuimus, abditi consedimus atque lacrimavimus et Smaugi malediximus*, s. XXXVIII). V práci s jazykem, stejně jako v hudbě, platí, že jediný falešný tón má moc překazit požitek z celého díla, a zde se ani v nejmenším nejedná o falešný tón jediný.

Máme-li nad latinskou verzí *Hobita*, jak nám ji předkládá Mark Walker, vyřknout konečný verdikt, nezbyvá než se uchýlit ke slově „nevyužitá šance“ a „zmarřená příležitost“. Překladateli nesporně náleží uznání za to, že se do náročného díla, o jehož smysluplnosti jistě musel s nemalým úsilím vydavatele přesvědčovat, vůbec pustil. Pro nás všechny, jimž budoucnost pěstování živé latiny leží na srdci, je jistě vydání latinského překladu knihy moderního autora (zejména knihy tak znamenité, jako je *Hobit*) dobrou zprávou. Kéž by to ale byl překlad kompetentní, podepřený nejen dobrým úmyslem, ale i hlubokou erudicí a překladatelským, jazykovým i literárním talentem. Po přečtení knihy *Hobbitus Ille* se v nás však namísto radosti z dobrého počínu rozhostí smutek nad tím, že překladatel nespojil své síly se zkušenějšími kolegy, kteří by mu pomohli vyvarovat se chyb, před nimiž se sám neubráníl, a učinit z jeho díla to, čím sám chtěl, aby bylo. Skutečnost je však taková, že na pomyslný trh s novolatinou překladovou literaturou nyní vstoupil titul, který v žádném případě nereprezentuje to nejlepší, co mohou dnešní pěstitelé živé latiny nabídnout potenciálním zájemcům. A toho nelze nelitovat.